ਜੁਮੇ ਦਾ ਖ਼ੁਤਬਾ (ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ)

ਮਿਤੀ: 3 ਸਫ਼ਰ 1448 ਹਿਜਰੀ, ਮੁਤਾਬਿਕ 17 ਜੁਲਾਈ 2026 ਈ.

ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ (ਬੇਲੋੜੇ ਖ਼ਰਚੇ) ਤੋਂ ਬਚੋ

ਤਮਾਮ ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ ਉਸ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਲਈ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਨਿਆਂ (ਇਨਸਾਫ਼) ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਸੰਤੁਲਨ ਅਪਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ, ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਅਤੇ ਮਾਲ ਉਡਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਤੇ ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸੱਚਾ ਇਬਾਦਤ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਸਾਝੀਦਾਰ (ਸ਼ਰੀਕ) ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

وَلا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

"ਅਤੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਨਾ ਵਧੋ (ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਨਾ ਕਰੋ), ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵਧਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।" (ਸੂਰਾ ਅਲ-ਆਰਾਫ਼: 31)

ਅਤੇ ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਬੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ﷺ ਉਸਦੇ ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਅਮਾਨਤਦਾਰ ਰਸੂਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਤਮਾਮ ਨਬੀਆਂ ਤੇ ਰਸੂਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਦੀਆਂ ਰਹਿਮਤਾਂ ਅਤੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸਲਾਮਤੀਆਂ ਉਤਰਨ ਆਪ ﷺ 'ਤੇ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪਰਿਵਾਰ (ਆਲ) 'ਤੇ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਰਕਤ ਵਾਲੇ ਸਹਾਬਾ ਕਿਰਾਮ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਕਿਆਮਤ ਤੱਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੁਸਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ।

ਏ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਬੰਦਿਓ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਡਰਨ (ਤਕਵਾ ਅਪਣਾਉਣ) ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਕਵਾ ਹੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦਾ ਰਾਸਤਾ ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਤੇ ਭਲਾਈ ਦੀ ਰਾਹ ਹੈ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ (ਫ਼ਰਮਾਨ) ਹੈ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ: "ਏ ਈਮਾਨ ਵਾਲਿਓ! ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਡਰੋ, ਅਤੇ ਹਰ ਜਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕੱਲ੍ਹ (ਕਿਆਮਤ) ਦੇ ਲਈ ਅੱਗੇ ਕੀ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਰਹੋ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਅੱਲ੍ਹਾ ਉਸ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਹੈ।" (ਸੂਰਾ ਅਲ-ਹਸ਼ਰ: 18)

"ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾਵੋ! ਸਾਡਾ ਇਹ ਮਹਾਨ ਦੀਨ (ਇਸਲਾਮ) ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਜੋ ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ (ਬੇਲੋੜੇ ਖ਼ਰਚੇ) ਅਤੇ ਕੰਜੂਸੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਸੰਤੁਲਨ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ

ਹੈ। ਇਸ ਦੀਨ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਦਾ ਰਾਹ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਾਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਮੀ ਕਰਨਾ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ (ਫ਼ਰਮਾਨ) ਹੈ:

وَلا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلوماً مَّحْسُورًا

"ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਆਪਣੀ ਧੌਣ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਾ ਰੱਖੋ (ਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਖ਼ਰਚ ਹੀ ਨਾ ਕਰੋ) ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਓ (ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਲੁਟਾ ਦਿਓ), ਵਰਨਾ ਤੁਸੀਂ ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਅਤੇ ਪਛਤਾਵੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਓਗੇ।" (ਸੂਰਾ ਅਲ-ਇਸਰਾ: 29)

ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਅਮਰ (ਰਜ਼ੀਅੱਲ੍ਹਾਹੁ ਅਨਹੁਮਾ) ਤੋਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَتَصَدَّقُوا وَالْبَسُوا فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ وَلا مَخِيلَةٍ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ: "ਖਾਓ, ਪੀਓ, ਦਾਨ (ਸਦਕਾ) ਕਰੋ ਅਤੇ ਪਹਿਨੋ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਜਾਂ ਹੰਕਾਰ (ਘਮੰਡ) ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਾ ਹੋਵੇ।" (ਇਸ ਹਦੀਸ ਨੂੰ ਇਮਾਮ ਇਬਨ ਮਾਜਾ ਨੇ ਰਵਾਇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਲਾਮਾ ਅਲਬਾਨੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਹਸਨ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ)

ਇਮਾਮ ਇਬਨ ਅਲ-ਕਈਅਮ (ਰਹਿਮਾਹੁਲੱਲਾ) ਇਸਰਾਫ਼ (ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ) ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੱਸਦਿਆਂ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ: *"ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿਯਮ 'ਨਿਆਂ (ਇਨਸਾਫ਼) ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਫ਼ਰਾਤ (ਹੱਦ ਤੋਂ ਵਧਣ) ਅਤੇ ਤਫ਼ਰੀਤ (ਕਮੀ ਕਰਨ) ਦੇ ਦੋ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਰਾਹ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਇਸੇ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਆਖ਼ਰਤ ਦੀਆਂ ਭਲਾਈਆਂ ਦਾ ਦਾਰੋਮਦਾਰ ਹੈ।"*

ਇਸ ਲਈ ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ, ਮਾਲ-ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਾਵਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਮਰਾਹੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ; ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ:

وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ

"ਅਤੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਹੱਦ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨ ਵਾਲੇ (ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਹੀ ਜਹੰਨਮੀ (ਨਰਕ ਵਾਸੀ) ਹਨ।" (ਸੂਰਾ ਅਲ-ਗ਼ਾਫ਼ਿਰ: 43)

ਏ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਬੰਦਿਓ! ਸਾਡੀ ਰੋਜ਼ਮੱਰ੍ਹਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਅਤੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਲ ਅਤੇ ਸਮਝ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਕਦੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹਨਾਂ ਮੁੱਖ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਿੱਚ ਹੱਦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਹੈ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਦਾਵਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ। ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਪੀਣਾ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਇਹ ਲੋੜ

ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵਧ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੀਮਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੁਸਤੀ, ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਕਈ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਹਜ਼ਰਤ ਮਿਕਦਾਮ ਬਿਨ ਮਅਦੀਕਰਬ (ਰਜ਼ੀਅੱਲ੍ਹਾਹੁ ਅਨਹੁ) ਤੋਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: ਮੈਂ ਰਸੂਲੁੱਲਾਹ ﷺ ਨੂੰ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸੁਣਿਆ:

مَا مَلأَ آدَمِيٌّ وِعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ، بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أُكُلاتٌ يُقِمْنَ صُلْبَهُ، فَإِنْ كَانَ لا مَحَالَةَ، فَثُلُثٌ لِطَعَامِهِ، وَثُلُثٌ لِشَرَابِهِ، وَثُلُثٌ لِنَفَسِهِ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ: "ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਬੁਰਾ ਕੋਈ ਬਰਤਨ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ। ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਲਈ ਬੱਸ ਕੁਝ ਬੁਰਕੀਆਂ (ਨਿਵਾਲੇ) ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ ਜੋ ਉਸਦੀ ਪਿੱਠ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਰੱਖ ਸਕਣ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਪੇਟ ਦਾ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਹਿੱਸਾ ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਪੀਣ ਲਈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਰੱਖੇ।" (ਇਸ ਹਦੀਸ ਨੂੰ ਇਮਾਮ ਤਿਰਮਿਜ਼ੀ ਨੇ ਰਵਾਇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਲਾਮਾ ਅਲਬਾਨੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ)

ਇਸਲਾਮੀ ਭਰਾਵੋ! ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਰੂਪ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਦਿਖਾਵੇ, ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਅਤੇ ਖ਼ਰੀਦਦਾਰੀ ਦੇ ਜਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਮਹਿੰਗੇ ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ, ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਦਾਵਤਾਂ, ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮਹਿਫ਼ਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਦੀ-ਵਿਆਹ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਬੇਹੱਦ ਮਹਿੰਗੇ ਕੱਪੜੇ ਖ਼ਰੀਦਣਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੀ ਵਾਰ ਪਹਿਨਣਾ ਨਸੀਬ ਹੋਵੇ, ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਫ਼ਾਲਤੂ ਦੌੜ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਮਕਸਦ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਦਿਖਾਵਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਸ਼ਰੀਅਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਕਸਦ ਦੇ ਵਹਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਅੰਤ ਗੁਨਾਹਾਂ ਅਤੇ ਹਰਾਮ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਮਾਮ ਮਾਲਿਕ (ਰਹਿਮਤੁੱਲਾਹਿ ਅਲੈਹਿ) ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ: *'ਗ਼ਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਉਡਾਉਣਾ ਹੀ ਅਸਲ ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਹੈ।'*

ਇਸ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਖ਼ਰੀਦਦਾਰੀ ਦੇ ਇਸ ਬੇਕਾਬੂ ਸ਼ੌਕ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਪਾਉਂਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਆਦਤ ਉਸਨੂੰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗੀ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਨਸਾਨ ਅਜਿਹੇ ਭਾਰੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦੱਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁਖ-ਚੈਨ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁਕਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਘੁਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਭਰਾਵੋ! ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਰੂਪ ਪਾਣੀ, ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਫ਼ੋਨ ਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦਾ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਵੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਲੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਘਰਾਂ, ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਮ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੇਹਿਸਾਬ ਵਹਾਉਣਾ, ਖੇਤਾਂ ਅਤੇ ਬਾਗਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿੰਜਣਾ, ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪਾਈਪਾਂ ਦੇ ਲੀਕੇਜ (ਰਿਸਾਅ) 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੇਮਤ (ਬਰਕਤ) ਦੀ ਕਦਰ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਬੇਖ਼ਬਰ ਹਾਂ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਦੇ ਉਜਾਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਈਟਾਂ ਜਗਾਈ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਪੂਰੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ।

ਏ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਬੰਦਿਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ﷺ ਦਾ ਆਚਰਨ (ਜੀਵਨ-ਜਾਚ) ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪ ﷺ ਦੇ ਮੁਬਾਰਕ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਮਦੀਨਾ ਮੁਨੱਵਰਾ ਪਾਣੀ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਬਾਗ਼ਾਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲ ਸੀ, ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪ ﷺ ਇੱਕ 'ਸਾਅ' (ਲਗਭਗ ਢਾਈ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਲੀਟਰ) ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਗ਼ੁਸਲ (ਇਸ਼ਨਾਨ) ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਇੱਕ 'ਮੁੱਦ' (ਲਗਭਗ ਛੇ ਸੌ ਮਿਲੀਲੀਟਰ) ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਵੁਜ਼ੂ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਅਮਰ (ਰਜ਼ੀਅੱਲ੍ਹਾਹੁ ਅਨਹੁਮਾ) ਤੋਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਰਸੂਲੁੱਲਾਹ ﷺ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਵੁਜ਼ੂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਤਾਂ ਆਪ ﷺ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਧੋ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ, ਫਿਰ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

هَذَا الْوُضُوءُ، فَمَنْ زَادَ عَلَى هَذَا فَقَدْ أَسَاءَ، أَوْ تَعَدَّى، أَوْ ظَلَمَ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ: "ਵੁਜ਼ੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤਾ, ਉਸਨੇ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ, ਜਾਂ ਉਹ ਹੱਦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ, ਜਾਂ ਉਸਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤਾ।" (ਇਸ ਹਦੀਸ ਨੂੰ ਇਮਾਮ ਇਬਨ ਮਾਜਾ ਨੇ ਰਵਾਇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਲਾਮਾ ਅਲਬਾਨੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਹਸਨ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ)

ਇਹ ਤਾਂ ਇਬਾਦਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਬੀ ﷺ ਦਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਤਾਂ ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਬਾਦਤ ਨਹੀਂ ਹਨ?!

ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾਵੋ! ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀਪੂਰਵਕ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਕਰਤੱਵ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਨੇਮਤ (ਰਹਿਮਤ) ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਜਦੇ ਹਾਂ। ਨਬੀ ਕਰੀਮ ﷺ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਇਸਰਾਫ਼ (ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ) ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਇਨਸਾਨ ਕਿਸੇ ਵਗਦੀ ਹੋਈ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਟੂਟੀ (ਨਲ) ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰੋ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਲੀਕੇਜ (ਰਿਸਾਅ) ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਵੁਜ਼ੂ ਜਾਂ ਗ਼ੁਸਲ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਬਰਬਾਦ ਨਾ ਕਰੋ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਇੱਕ ਨੇਮਤ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਕਮਰਿਆਂ ਅਤੇ ਉਪਕਰਨਾਂ (ਬਿਜਲੀ ਯੰਤਰਾਂ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ। ਬਿਜਲੀ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਲਬਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਲੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਏਅਰ-ਕੰਡੀਸ਼ਨਰ (AC) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਚੋ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲ (ਪੈਸੇ) ਦੀ ਬਚਤ ਹੈ, ਘਰੇਲੂ ਬਜਟ ਲਈ

ਰਾਹਤ ਹੈ, ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਬੋਝ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੇਮਤ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਹੈ; ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ (ਫ਼ਰਮਾਨ) ਹੈ:

ਜੁਮੇ ਦਾ ਖ਼ੁਤਬਾ (ਦੂਸਰਾ ਭਾਗ)

ਤਮਾਮ ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਲਈ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸੱਚਾ ਇਬਾਦਤ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਬੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ﷺ ਉਸਦੇ ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਰਸੂਲ ਹਨ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਦੀਆਂ ਰਹਿਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਲਾਮਤੀਆਂ ਨਾਜ਼ਿਲ ਹੋਣ ਆਪ ﷺ 'ਤੇ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਤੇ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਹਾਬਾ 'ਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਮਾਮ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਕੀਤੀ।

ਹਮਦ-ਓ-ਸਲਾਤ (ਤਾਰੀਫ਼ ਅਤੇ ਦਰੂਦ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ:

ਏ ਈਮਾਨ ਵਾਲੇ ਭਰਾਵੋ! ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਡਰੋ, ਨੇਕੀ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਜਾਓ, ਅਤੇ ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਤੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵਧਣ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਬਚੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ਅੰਜ਼ਾਮ ਨਾਕਾਮੀ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

فَاتَّقُونِ يَا عِبَادِ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ: "ਏ ਮੇਰੇ ਬੰਦਿਓ! ਮੁਝੇ ਹੀ ਸੇ ਡਰੋ (ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਡਰੋ)।" (ਸੂਰਾ ਅਜ਼-ਜ਼ੁਮਰ: 16)

ਏ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਬੰਦਿਓ! ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਆਬਾਦ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲ ਸਮਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਦਾਸਤਾਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ (ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ) ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਖੇਤੀ, ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ, ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ। ਮਗਰ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਯੋਗ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਅਤੇ ਐਸ਼ੋ-ਆਰਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਾਵੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ (ਖ਼ਾਹਿਸ਼ਾਂ) ਦੀ ਲਗਾਮ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੂਰਵਜਾਂ (ਵੱਡਿਆਂ) ਦੀ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਮਾਜ ਤਬਾਹੀ ਦੀ ਖਾਈ ਵਿੱਚ ਜਾ ਡਿੱਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਦਰ-ਬ-ਦਰ ਦੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਅਤੇ ਕੌੜੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਇਸਦਾ ਇੱਕ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਉਦਾਹਰਨ ਅਸ਼ਬੀਲੀਆ (Seville) ਦਾ ਸ਼ਾਸਕ '**ਮੁਅਤਮਿਦ ਬਿਨ ਅੱਬਾਦ**' ਹੈ, ਜੋ ਬੇਹੱਦ ਐਸ਼ੋ-ਆਰਾਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਐਸ਼ੋ-ਇਸ਼ਰਤ ਅਤੇ ਮੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਦੇ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ।

ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਮਹਿਲ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਕੁਝ ਗ਼ਰੀਬ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਵੇਚ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਦੀ ਖ਼ਾਹਿਸ਼ ਹੋਈ। ਮੁਅਤਮਿਦ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਖ਼ਾਹਿਸ਼ ਪੂਰੀ ਤਾਂ ਕੀਤੀ, ਲੇਕਿਨ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ; ਉਸਨੇ ਅੰਬਰ, ਕਸਤੂਰੀ ਅਤੇ ਕਪੂਰ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਗੁਲਾਬ ਜਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕੇਸਰ (ਜ਼ਾਫ਼ਰਾਨ) ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਿੱਕੜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਵੇ। ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਮਹਿਲ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੇਟੀਆਂ ਉਸ (ਬਨਾਵਟੀ ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ) ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਸਕਣ।

ਇਹ ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਖ਼ਰਚੇ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਬਕ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਹੋਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਸੰਪੰਨਤਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਫਿਰ ਵਕਤ ਬਦਲਿਆ, ਮੁਅਤਮਿਦ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸਨੂੰ ਅਸ਼ਬੀਲੀਆ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਮੋਰੱਕੋ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਅਗ਼ਮਾਤ' ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈ ਗਈ। ਫਿਰ ਈਦ ਦੇ ਦਿਨ ਉਸਦੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਫਟੇ-ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈਆਂ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ, ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਬੇਟੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ 'ਤੇ ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਭਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਸ਼ੇਅਰ (ਅਸ਼ਆਰ) ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗਾ:

ਮੁਅਤਮਿਦ ਬਿਨ ਅੱਬਾਦ ਦੇ ਅਰਬੀ ਸ਼ੇਅਰ (ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦ):

مَضَى العِيدُ فِي مَضَاكَ المَسْرُورِ ... وَكُنْتَ فِي أَعْيَادِ أَغْمَاتَ مَأْسُورَا

تَرَى بَنَاتِكَ فِي الأَطْمَارِ جَائِعَةً ... يَغْزِلْنَ لِلنَّاسِ مَا يَمْلِكْنَ قِطْمِيرَا

يَطَأْنَ فِي الطِّينِ وَالأَقْدَامُ حَافِيَةٌ ... كَأَنَّهَا لَمْ تَطَأْ مِسْكًا وَكَافُورَا

فَإِنَّمَا بَاتَ مَنْ بَاتَ بَعْدَكَ مَغْرُورًا ... بَاتَ بَعْدَكَ فِي المُلْكِ بِالأَحْلَامِ مَغْرُورَا

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ: "ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਤੂੰ ਈਦ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ 'ਅਗ਼ਮਾਤ' ਦੀ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਈਦ ਤੈਨੂੰ ਰੁਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖਾ ਅਤੇ ਫਟੇ-ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਜੋ (ਪੇਟ ਪਾਲਣ ਲਈ) ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸੂਤ ਕੱਤ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇੱਕ ਕੌਡੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੱਜ ਉਹ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਅਸਲੀ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਮਾਨੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਕਸਤੂਰੀ ਅਤੇ ਕਪੂਰ 'ਤੇ ਕਦਮ ਹੀ ਨਾ ਰੱਖੇ ਹੋਣ। ਤੇਰੇ ਬਾਅਦ ਜੋ ਆਦਮੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ 'ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਖ਼ਾਬਾਂ ਦੇ ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਜੀ ਰਿਹਾ ਹੈ।"

ਖ਼ੁਤਬੇ ਦੀ ਆਖ਼ਰੀ ਦੁਆ (ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਏ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਸਾਨੂੰ ਫ਼ਿਜ਼ੂਲਖ਼ਰਚੀ ਅਤੇ ਮਾਲ ਉਡਾਉਣ ਤੋਂ ਬਚਾ, ਸਾਡੇ ਅੰਗਾਂ ਅਤੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਖ਼ਰਾਬੀ ਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਤੋਂ ਮਹਿਫ਼ੂਜ਼ (ਸੁਰੱਖਿਅਤ) ਰੱਖ, ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨੇਮਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਤੇ ਅਜ਼ਾਬ (ਸਜ਼ਾ) ਤੋਂ ਬਚਾ, ਏ ਤਮਾਮ ਜਹਾਨਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ!

ਏ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਤਮਾਮ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦੇ; ਚਾਹੇ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਜਾਂ ਵਫ਼ਾਤ ਪਾ ਚੁੱਕੇ ਹੋਣ। ਏ ਸਾਡੇ ਰੱਬ! ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਮਾਇਸ਼ (ਪ੍ਰੀਖਿਆ), ਮਹਾਮਾਰੀ, ਤਕਲੀਫ਼ ਅਤੇ ਤੰਗੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਫ਼ਰਮਾ ਦੇ, ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨੇਮਤਾਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰੱਖ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦੇ। ਸਾਡੇ ਨਫ਼ਸ (ਮਨ) ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਦੇ, ਤੂੰ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।

ਏ ਸਾਡੇ ਰੱਬ! ਸਾਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਅਤੇ ਆਖ਼ਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਲਾਈ ਅਤਾ ਫ਼ਰਮਾ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੋਜ਼ਖ਼ (ਨਰਕ) ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਅਜ਼ਾਬ ਤੋਂ ਬਚਾ।

ਏ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਸਾਡੇ ਅਮੀਰ (ਸ਼ਾਸਕ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਤੌਫ਼ੀਕ (ਸਮਰੱਥਾ) ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਤੇ ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰੀ ਵੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਫ਼ਰਮਾ। ਅਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਮਨ-ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸਕੂਨ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦੇ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਮਾਮ ਇਸਲਾਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ। (ਆਮੀਨ)

- **ਜੁਮਾ ਖ਼ੁਤਬਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ**